

Kuşaklararasılık ve Kültürel Değişme*

NEBİ ÖZDEMİR**

Özet

Yaşam, dolayısıyla kültür etkileşimler bütünü ve ürünüdür. Bu kapsamda alanlar, ürünler, aktörler, gelenekler ve kültürler arası etkileşimlerden söz edilebilir. Köy/yerel ve kent/li etkileşimleri de kültürel yaşamı biçimlendirir. Diğer yandan kuşaklar arası etkileşimlerle kültür yenilenerek, değişerek ve dönüşerek geçmişten bugüne ve geleceğe taşınır. Nesiller arası çatışma olarak tanımlanan, gerçekte ise kuşaklar arası bilgi ve deneyim paylaşımı ve etkileşimi kültürel yaratım, aktarım ve değişme süreçlerinin özünü meydana getirir. Kültür bir yandan klişeleşerek veya kalıplaşarak yaşarken, eleştirel aklın yaratıcı sıradışlıkları veya kalıpdışlıklarıyla yenilenerek gelişir ve zenginleşir. Buna karşılık Türkiye’de kültür veya gelenek kültürü çözümlemelerinde kuşaklar arası etkileşimler olgusu derinlikli olarak tartışılmamıştır. Bu bildiride söz konusu olgu Z Kuşağı merkezinde çözümlenmektedir. Bu çalışma kapsamında son asrın temel kuşakları (Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X ve Y Kuşağı) ve bu kuşaklar arasındaki ilişkiler dikkate alınmaktadır. Diğer yandan özellikle sanayi devrimleri ve teknolojik (özellikle bilişim- etkileşim teknolojileri) gelişmelerin kuşakları arası etkileşimler, dolayısıyla kültürel değişmeler üzerindeki etkileri de tartışmaya dâhil edilmektedir. Sonuçta bu çalışmayla Türkiye’deki kültür değişmeleri çözümlemelerinin sınırlılığı (genelde Batılılaşma merkezliliği) farklı dinamik, veri ve yaklaşımlarla aşılmaya çalışılmakta, kültürle(n)me ile kültürel aktarım ve eğitim gibi alanlarda alternatif bakış açıları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuşaklararası etkileşim, kültür değişmesi, kültürel paylaşım ve deneyim, kültür eğitimi, kültürel aktarım, bilişim-etkileşim teknolojileri, kültür bilimi/ halkbilimi.

Abstract

Life and culture consists of interactions. In this context, the interactions between fields, actors, traditions, products and cultures can be mentioned.

* ODTÜ- THBT, Geçmişten Bugüne Gelenek: Kültürel Değişme Ulusal Sempozyumu, Ankara, 20-21 Nisan 2019’da bildiri olarak sunulmuş bu çalışma, yazarın izni ile dergimizde yayınlanmaktadır.

Cultural life can be shaped by the interactions of villages and cities. On the other hand, culture is renewed, transformed and transmitted from past to the present and the future through intergenerational interactions. In fact, intergenerational knowledge and experience sharing defined as intergenerational conflicts, constitutes the essence of the processes of cultural creation, transmission and change. Culture, on the one hand while living with cliché or stereotyping, develops and enriches with the regeneration of the creative minds or extraordinariness of the critical mind. In contrast, the intergenerational interactions haven't been discussed in detail in the field of cultural studies in Turkey. In this paper, this case is studied in the context of Z generation. In this study, the generations of the last century as Silent Belt, Baby Boom Generation, X and Y Generation and the relations between these generations are taken into consideration. On the other hand, the effects of industrial revolutions and technological developments, especially information-interaction technologies on the intergenerational interactions as well as on cultural changes are also included in the discussion of this paper. As a result, this paper aims to recommend alternative perspectives by using different dynamics, data and approaches on the cultural transmission and acculturation as well as to intended to eliminate the limitation in the field of analysis of cultural changes usually based on westernization in Turkey.

Keywords: Interaction between generations, cultural change, cultural sharing and experience, cultural education, cultural transmission, information-interaction technologies, cultural studies/ folklore.

Giriş

Kültür etkileşimler ürünü, bütünü ve kaynağıdır. Medeniyetin kökeninde insanın doğayla etkileşimleri yatar. Bu kapsamda bireyler, topluluklar, uluslar; duygu, düşünce ve inançlar; ürünler, uygulamalar, sistemler; dahası gelenekler ve kültürler arası etkileşimlerden söz edilebilir. Kültürü oluşturan gelenekler, aktörlerle ürünler göç ederler ve rastlantısal etkileşimlerle olgunlaşırlar ve özgünleşirler.

Her kuşağın kendine özgü kültür yaratma, paylaşım ve deneyim biçimleri, ürünleri, araçları, mekânları, uygulamaları, kavramları; argosu, mizahı, edebiyatı, duyarlılığı, cinsiyet kültürü, eğilimleri/ trendleri, alışkanlıkları, düşünceleri veya sistemi vardır. “Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu; yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon

(http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ce6dd3f00032.68201654); aynı tarihsel dönemde yaşamış, aynı olaylardan etkilenmiş, aynı sosyal kimliğe sahip topluluklar (Lagree, 1991, s.7'den aktaran Taş, Demirdöğmez ve Küçüköğlü, 2017, s.1034); aynı dönemlerde yaşayan, ortak özelliklere, değer yargılarına, hayat görüşüne ve beklentilere sahip bireylerin oluşturduğu gruplar (Erden, 2017, s.250); belli tarihlerde doğmuş, sosyalleşme sürecinde ortak sosyal, politik, ekonomik vb. olaylardan etkilenmiş, koşullar gereği benzer sorumluluklar yüklenmiş oldukları için ortak değer, inanç, beklenti ve davranışlara sahip gruplar (Taş, Demirdöğmez ve Küçüköğlü, 2017, s.1035); ortak alışkanlıklara ve ortak kültürlere sahip olan ve bu değerleri paylaşan insanlar topluluğu (Mannheim, 1998'den aktaran Taş, Demirdöğmez ve Küçüköğlü, 2017, s.1034)” şeklindeki kuşak tanımlarında kültürel ortaklığa ve yaşantılara önem verildiği görülmektedir. Dolayısıyla kültürel çözümlenelerde kuşakların belirgin özelliklerinin aynı önemde araştırılması gereklidir. Önceki veya sonraki kuşakların önemsendiği kültür çözümleneleri eksiklikler içermektedir.

Toplumbilimsel olarak 25-30 yıllık zaman aralıklarıyla değişen gruplar olarak tanımlanan (Dalkıran, 2018, s.37) kuşaklar özünde kültürel özgünlükler temelinde değerlendirilebilir. Genellikle sayısal olarak ifade edilen yaş/lanma özellikle gelenek kökenli kalıplarla içselleştirilmekte ve gösterilmektedir. Kültürde yaş/lanma kalıpları (genç, evli, yaşlı vb.) geçerliliğini korumaktadır. Bu kalıplar zamanla gelenek kültürü yerine popüler kültür ve tüketim kültürü tarafından biçimlendirilmeye başlanmıştır. Söz konusu kalıplar kuşaklar arasında bir taraftan süreklilikleri veya ortaklıkları oluştururken diğer taraftan da ayrışmaların, çatışmaların kaynağı haline gelmiştir. Bir bakıma kuşaklar arası çatışmalar önceki gelenek kültürü kalıpları ile son iki kuşağın teknolojik altyapılı popüler- tüketim kültürü kalıpları üzerinden yürütülmektedir. Öncekiler gelenek kültürü bağlamındaki kalıplarla yaşamı almakta veya yaşamını sürdürürken sonrakiler genellikle bu etki alanının dışında yer almaktadır. Bu nedenle toplumsal, ekonomik, teknolojik, siyasal ve kültürel bağlam farklılıkları da kuşaklar arası çözümlenelerin zemini meydana getirmektedir. Bağlamsal değişimler kuşaklar arasındaki dönüşümlerin ve farklılaşmaların temel nedenlerindedir. Özellikle son asrın kuşaklar arası ilişkilerinde gelenek kültürü bağlamı kalıplaşmanın/kalıpların, teknoloji de değişim ve dönüşümün kaynağı olarak kabul edilebilir. Sonuçta kuşak ve kuşaklararasılık kavramları öncelikle kalıplaşmayı ve farklılaşmayı/ değişmeyi çağrıştırmaktadır.

Kuşaklar arası etkileşim, yaşamın ve kültürün özünü meydana getirir. Kuşaklar arası etkileşim çatışma olarak tanımlanması, etkileşimin gücünü

ve yaygın etkisini ortaya koymaktadır. Kültür ve yaşam nesiller arası etkileşimlerle yenilenir ve zenginleştirilerek geçmişten bugüne ve geleceğe aktarılır. Aslında kültür yaşamdaki tekdüzeliğin ortadan kaldırılması amacıyla yaratılmış ve yaratılmaya devam etmektedir. Diğer yandan her kalıpdışılık bir süre sonra sıradanlaşır ve kalıplaşır. Kültür bu kalıplarla geçmişten bugüne aktarılırken bugünün kalıpdışılıklarıyla zenginleşir ve gelişir. Her nesil çatışma içinde olduğu öncekileri ve önceliklere ait kültür açısından temel yenilenme ve canlanma işlevine sahiptir.

Kültür insanlığın deneyimlerinin ürünü olarak yaratılan bilgi belleğini ifade eder. Söz konusu bilgi belleği nesiller arasındaki etkileşimlerle gözden geçirilir ve yenilenerek aktarılır. Bu nedenle kültür aktarımı öncelikle kuşaklararasılığı çağrıştırmaktadır. Kültür aktarımının önceki kuşaklardan sonrakilere doğru gelişen tek yönlü ve boyutlu yapısı tartışmalı bir konudur. Dolayısıyla kültür aktarımı ve öğretimi kavramları yerine kültürel paylaşım ve deneyim terimlerinin (Özdemir, 2019), bugünkü sanal ve dijital kültür bağlamı da dikkate alındığında, yerindeliği ortadadır.

Sözsüz-sözlü, yazılı- basılı ve elektronik kültür çağları; sanayi öncesi ve sonrası toplumlar; sanayi devrimleri vb. arasında da kuşaklar arası çatışmadan beslenen yaratıcı bir etkileşim söz konusudur. Her kültür çağı kendine özgü etkileşim ortamları ve biçimlerine sahiptir. Nitekim sözlü kültürün ocak başı sohbetlerini, gezgin âşıkların karşılaşmalarını, oda toplantılarını, geleneksel kutlamalarını ve törenlerini yazılı kültürde tabletler, papirüs ve diğer kâğıt materyaller, kütüphaneler, yazma ve basmalar/kitaplar, dergiler, gazeteler, okullar vb. izlemiştir. Elektronik kültür bağlamı ise radyo, televizyon, bilgisayar, tablet, internet, akıllı telefon, e-kitap vb. ile belirginleşmeye başlamıştır. Her kültür çağı, tıpkı kuşaklar arası ilişkilerde olduğu gibi, öncekinin/lerin (kalıplarının) eleştirisinden beslenmiş ve beslenmeye de devam etmektedir. Her kültür çağı öncekinin yeni bağlama aktarımı, uyarlanması ve yeninin yaratılması temeline dayanmaktadır. Sonuçta kültür aktarılırken, kuşaklar da kültürü deneyimlerken değişmektedir. Kuşaklarla birlikte kültür, kültürle birlikte kuşaklar değişmektedir. Her kuşak dünyayı değiştirmek isterken kültür de değişir. Dolayısıyla kuşaklararasılığın da özünü değişim ve dönüşüm oluşturur.

Kültür değişimleri farklı türden dinamiklerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2018). Yaşamı, dolayısıyla kültürü oluşturan, iç ve dış dinamikler arası etkileşimlerdir. Sınırlı sayıda dinamik temelinde kültürel değişmelerin çözümlenmesi geçerliliğini yitirmiştir. Kültürü oluşturan gelenekler de iç ve dış faktörlerin etkileşiminde ortaya çıkar ve gelişir. Tarım, teknoloji,

kentleşme, sağlık, iletişim, bilişim, eğitim, ekonomi, moda, kayıtlı müzik sektörü, turizm, medya gibi farklı dinamikler genel olarak kültürü, özel olarak da geleneksel kültürü oluşturur, değiştirir ve dönüştürür. Dolayısıyla kuşaklar arası ilişkiler de iç-dış dinamiklerin etkileşimiyle biçimlenmektedir.

Kuşaklararasılık ve Kültürel Değişme

Nesiller baskın dinamiğe göre tanımlanmaktadır. Sözlü kültür, yazmalar/basmalar kültürü ve elektronik kültür; matbaa, gazete, telgraf, fonograf, gramofon, plak, telefon, radyo, televizyon, kasetçalar, walkman, video, bilgisayar, DVD, internet, akıllı telefon vb. nesli, bu tür tanımlamalardır. Kültür yaratım-aktarım/paylaşım biçimi ve gündelik yaşam araçları kuşak tanımlamalarında sıklıkla kullanılmaktadır. Nitekim bugün 1946-1964 doğumlular (bebek patlaması kuşağı) radyo; 1965- 1979 doğumlular (X kuşağı), merdaneli çamaşır makinesi, bandlı teyp ve pikap, kişisel bilgisayar, e-mail, SMS; 1980- 1999 doğumlular (Y kuşağı) tablet, akıllı telefon, sosyal medya; 2000- 2012 (Z Kuşağı) doğumlular Google gözlük, 3D yazıcı, şoförsüz araba, giyilebilir teknolojiler; 2012- (Alfa kuşağı) robot, hologram, artırılmış gerçeklik ve nesnelerin interneti kuşakları olarak tanımlanmaktadır. Özetle teknoloji kuşakların tanımlanma ölçütü, dolayısıyla kültürel değişmelerin temel dinamiği olarak kabul edilmektedir.

İletişim (teknolojileri), dolayısıyla etkileşim biçimleri ve araçları kültür değişmeleri açısından oldukça önemlidir. Sözlü veya sözsüz yüz yüze iletişim, zamanla yazılı- basılı ve görsel- işitsel araç ve yöntemlerle yapılmaya başlanmıştır. İletişim ve etkileşim biçimi ve teknolojileri kültürel çağları, dolayısıyla nesilleri biçimlendirmiştir. Özellikle elektronik iletişim olanaklarının gelişmesi kendine özgü bir kültür bağlamı ve kuşağı yaratmıştır. Mektup yerine telgraf, telefon, bilgisayar, internet ve akıllı telefon kullanan ve bu bağlamda kültürel etkileşim, deneyim ve kimlik kazanan kuşaklar oluşmuştur. Mektup nesli, radyo veya televizyon kuşağı, internet/akıllı telefon kuşağı, dijital nesil/yerli gibi tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Son çeyrek asırda geleneksel bilgi ve iletişim, dolayısıyla etkileşim alanı bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmelere bağlı olarak yeniden biçimlenmektedir (Dalkıran, 2018). Bir nedenle etkileşim teknolojilerindeki hıza uyum veya uyumsuzluk, kuşaklar arası çatışmaların temel kaynağı olarak belirginleşmektedir. İletişim şekli, aracı, sistemi ve bağlamı kültürel etkileşimi, dolayısıyla içeriği biçimlendirmiş ve biçimlendirmeye de devam etmektedir. Değişen araç ve içerikle birlikte kuşaklar da anlam ve farklılık/özgünlük kazanmaktadır. Bu durum yaşamın diğer alanları gibi, kültürel etkileşim, dolayısıyla kuşaklar arası ilişkiler alanında da teknolojinin (iletişim/etkileşim teknolojileri) etkisinin arttığını göstermektedir.

Bazen eski medyaların kuşakların tanımlanmasındaki gücünün mikro ölçekte gerçekleştiği durumlar da söz konusudur. “Uzay Yolu, Dallas, Arı Maya, Susam Sokağı, Heidi, Şeker Kız, Heman, Teletubbies ve Angry Birds” kuşakları özellikle televizyonun bu yöndeki gücünü ortaya koyan örneklerdir. Aynı şekilde X kuşağı (1965- 1979) Uzay Yolu nesli, Y kuşağı (1980- 2000) Heman nesli ve Z kuşağı (2001-) de Angry Birds nesli olarak tanımlanmaktadır. Benzer kuşak tanımlamaları çocuk dergileri veya elektronik oyunlar temelinde de yapılmaktadır. İzlenen medya ve içerik, okunan basılı materyal veya oynanan oyun- oyuncak- oyun araçları kuşak ayrımlarında kullanılmaktadır. Sonuçta bu tür tanımlama ve sınıflandırmalar kültürel değişmelerin farklı türden göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Kuşakların eğitim süreçlerinin de kuşaklar arası çözümlemelerde dikkate alındığı görülür. Öğretmen veya öğrenci merkezli eğitim politikaları etkisini yitirirken içerik, olay ve deneyim merkezli yaklaşımlar öne çıkmıştır. Son dönemde ise akıllı teknolojilerle yaratıcı eğitim yaklaşımları benimsenmeye başlanmıştır. Anlatma ve dinlemenin yerini okuma- yazma ve yakın dönemde de dijital-sanal bağlamda deneyimleme almıştır. Özetle sözlü kültür eğitim, dolayısıyla kültürel etkileşim bağlamı önce yazılı-basılı eğitim/kültürel etkileşim bağlamına, son dönemde de elektronik/sanal-dijital eğitim/kültürel etkileşim bağlamına evrilmiştir. Bütün bu dönüşümler kuşaklar arası ilişkiler, dolayısıyla etkileşimler üzerinde etkili olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Nesiller arası ilişkiler bir yanıyla öncekilerin/ eskiyenlerin sonraki bağlamlara, dolayısıyla nesillere uyum sorunlarıyla biçimlenmektedir. Kalıplaşarak/ katılaşılarak kurallara sığınan ve uyumsuzluk çeken önceki kuşak sonraki nesilleri eğitmeye ve kültürlülemeye çalışmaktadır. Bir bakıma dünün teknikleriyle eğitime çalışılan çocukların yarınları ellerinden alınmaktadır (Özdemir ve Kütük, 2016, s.2). Kuşaklar arasında eğitim aktörleri, içerikleri, araçları, ortamları ve yöntemleri açılarından değişme söz konusudur (örnek için bkz. Erden, 2017). Eğitimle birlikte kültür de değişmektedir. Bu süreçte eskiyenin uyum sorunlarının yeninin sorun haline getirilmesiyle örtülmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Eğitim ve kültürel paylaşım-deneyim-içselleştirme süreçlerinde önceki ve sonraki kuşakların eşit olarak önemsenmesi çözümleyici bir yaklaşım olacaktır. Dolayısıyla kuşaklar arası iletişim ve etkileşim süreçlerinde öncelikle öncekilere yardım edilmesi, dahası sonrakilerin öncekilere yardımcı olmaları etkili sonuçlar doğuracaktır. Sonuçta yaşananların/yaş kazananların hayat boyu verimli ve mutlu bir yaşam sürmeleri esnek ve istekli olmalarına bağlıdır.

Dünyayı algılama ve değerlendirme biçimleri ve araçlarıyla birlikte sosyo-kültürel yaşam ve nesiller de değişmektedir. Örneğin önceleri içinde

yaşanılan doğa, daha sonra kitaplarla ve son dönemde de YouTube vb. aracılığıyla tanınmaya başlanmıştır. Katrivizitlerin yerini LinkedIn, telefonun yerini Skype, kesme-yapıştırma işinin yerini Tumblr, adres defterinin yerini Facebook, albümün yerini Instagram, dünya haritasının yerini foursquare, masaüstü fotoğrafların yerini reddit, postitlerin yerini Pinterest, notların yerini Twitter almaktadır. İşlev aynı olmakla birlikte kültürel içeriğin biçimi ve aracı sürekli değişmektedir. Uzun anlatılar zamanla uzun tasvir ve tahlilleri içeren yazılı metinlere dönüşmüştür. Bugün ise kısaltmalar/özetlemeler çağı yaşanmaktadır. Seyir- konuşma- dinleme, daha sonra yazma-dağıtma- okuma, son yıllarda da paylaşma-izleme faaliyetleri kültürel yaşamı belirler hale gelmiştir. Feodal tarım toplumundan sanayi toplumuna, daha sonra da bilişim toplumuna evrilme, kültürle birlikte kuşakları da değiştirmiş ve değiştirmeye de devam etmektedir. Kültürel çözümlenelerde dünün köy- kent etkileşiminin yerine bugün küresel-yerel etkileşimi önemsenmeye başlamıştır. Dahası köy ve kent ayrımı dijital-sanal âlemden belirsizleşmektedir. Burada kuşaklararasılık temelli kültürel değişme araştırmalarındaki yerel-kentli kuşaklar şeklindeki kümeleme yaklaşımlarının da gözden geçirilmesi gerektiği hatırlatılmalıdır.

Edebiyat da kuşaklar arası kültürel etkileşimleri ve değişimleri ortaya koyan bir alandır. Nitekim nesiller sözlü, yazılı-basılı ve elektronik edebiyat dönemleri veya ortamları temel alınarak değerlendirilebilirler. Her nesil kendi döneminin baskın araç ve biçimiyle edebi üretim, aktarım ve paylaşım faaliyetleri gerçekleştirir. Karacaoğlan ve Âşık Veysel'in kuşağı ile Orhan Veli ve Sait Faik'in kuşakları farklı türden içerikleri, değişik biçimlerde deneyimlemişler ve içselleştirmişlerdir. Bugünün nesilleri açısından elektronik edebiyat söz konusudur. Bununla birlikte edebiyat kuşakları biçimlendiren temel kültürel ortaklık alanlarının başında gelmektedir. Edebi ortaklıklar kuşakları, dolayısıyla gelenekleri ve kültürleri birbirine bağlar. Bilhassa edebiyatın zirve şahsiyetler çağlar ve kuşakları bütünleştirir. Özetle nesiller dönemler üstü eserler ve zirve şahsiyetlerle birleşirler. Diğer yandan edebiyat, özellikle son iki nesil (Y, Z kuşakları) için daha da belirgin hale gelen hızlanan yaşamın dengelenmesini sağlayabilir. Diğer bir ifadeyle yaşamı yavaşlatan ve dengeleyen edebiyat eserleri temel alınarak kuşaklar arası yaratıcı etkileşimler gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda masallar, romanlar, öyküler, hatta mektuplar, anı ve gezi yazıları etkili sonuçlar doğurabilir.

Kuşak benzer deneyimlere, yaşantılara, belirgin özelliklere, duygu ve düşüncelere, eğilimlere, özetle diğerlerinden ayrılan ortaklıklara sahip olanlar bütünü olarak tanımlanabilir. Nesiller benzerliklerine göre kümelendir ve farklılıklarına göre karşılaştırılır. Nesiller arası ilişkiler

genellikle olumsuzluk yüklü kuşak çatışmaları ekseninde değerlendirilir. Aynı olumsuzluk temelli yaklaşım kültürel değişme değerlendirmelerinde de söz konusudur. Bu nedenle kuşaklar arası yaratıcı, yenileyici ve canlandırıcı etkileşim teriminin kullanılması daha akılcı olacaktır. Bu tür bir yaklaşım en azından tek boyutlu/tarafli yorumların ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır. Kültür değişimleri, temelde kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerin eseridir. Bu nedenle kuşaklar arası etkileşimleri incelemek, kültür değişmelerini çözümlenmek anlamına gelmektedir. Söz konusu yaklaşım değişikliği kültür değişimleri ile ilgili araştırmaları da yetkinleştirecektir.

Sözlü kültürün esasını oluşturan göz ve kulak baskınlığı, yazılı- basılı kültürde bir süre göz (kıraat geleneği hariç) öne çıksa da, elektronik kültür bağlamında devam etmektedir. Sözlü kültürün sözün sahibiyle olan birlikteliği, yazılı-basılı kültürde ortadan kalkmış, elektronik kültür ortamında ise her iki uygulama bir arada yer almaya başlamıştır. Sözlü kültürün kamusalılığı, yazılı-basılı kültürün öznelliğine evrilmişken sanal-dijital bağlamda siber alemde sınırlar belirsizleşmiştir. Âşık dinleyicisiyle, yazar okuruyla, YouTuber de izleyicisiyle aynı çağda buluşmaya devam etmektedir. Halk hikayeleri sinema filmlerine, absürt dizilere, karikatürlere kaynaklık etmiştir. Ozan deyişleri ezgisinden ayrılıp yazılı-basılı kültürün şiirlerinde yaşamaya başlamıştır. Doğaçlama biçim ve bağlam değiştirirken şiirsel söyleyiş kayıtlı içeriğe dönüşmüştür. Uzun anlatılar veya metinler birkaç saniyelik veya dakikalık görsel-işitsel içeriklere kaynaklık etmektedir. Geleneksel/ Yazılı- basılı kültür okur-yazarlığı yerine dijital okur-yazarlık öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bugün çeşitli kültürel kaynaklardan beslenen farklı kuşaklar aynı çağda yaşamaktadır. Özetle farklı kültürel bağlamların kuşakları birbirlerinden beslenmeye devam etmektedir.

Her kültür çağı kendine özgü, birey, nesil ve toplum ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla sözlü kültür, yazılı-basılı kültür ve elektronik (sanal-dijital) kültür bireyi, kuşağı ve toplumu tanımlamaları yapılmaktadır. Her çağ kendi neslini ve kuşağını yaratmıştır. Özellikle iletişim- etkileşim teknolojilerindeki gelişmeler dikkate alındığında her medya kendi kuşağını yaratmıştır. Bu süreçte kültürel bellek sözlü, yazılı-basılı ve elektronik (sanal-dijital) biçim ve içerik kazanmıştır. Bugün sözlü kültür belleği, yazılı-basılı kültür belleği ve elektronik kültür belleği aynı dönemde yaşatılmaktadır. Bu alandaki köklü değişim kültürel belleğin insani niteliğini kaybederek yapay belleğe dönüşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Anlatılan edebiyattan, okunan ve seyredilen edebiyata geçilirken anlatı “canlı” yapısından kâğıda dayalı metne ve son dönemde de elektronik içeriğe dönüşmüştür. Bu arada kültürel destekçilik alanı zaman içinde yeniden biçimlenmiştir.

Kuşaklar kendi kültürel yaratma, aktarım ve paylaşım sistemini, ürünlerini, araçlarını, sistemini, biçimlerini, aktörlerini yücelterek sonraki nesillere aktarmaya çalışırlar. Kuşaklar arası çatışmaların temel nedenlerinin başında bu yaklaşım gelmektedir. Eskinin yüceltilerek yeninin eğitilmesi veya biçimlendirilmesi nesiller arası çatışmaların temel nedenlerinden birini oluşturur. Çok kere bu süreçte yüceltilenler kültür veya gelenek başlığı altında sunulur. Bu nedenle yeni nesiller öncelikle kültür ve gelenekleri değiştirmeye ve dönüştürmeye çalışırlar.

Her kuşak kendini, çevresini, dünyayı, olguları kültürel belleği ve yaşantıları ile algılar ve yorumlar. Devrin yaşanmışlıkları kuşağın duygu ve düşünce dünyasını biçimlendirir. Sessiz kuşak 2.Dünya Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve ekonomik buhran; bebek patlaması kuşağı radyo ve televizyon, insan hakları, çok partili yaşam ve ihtilaller; X kuşağı petrol krizi, 69 kuşağı etkileri, sinema, sağ-sol çatışmaları ve 1980 ihtilali; Y kuşağı 11 Eylül, küresel ısınma, internet ve kalkınma; Z kuşağı küresel terör, bulut teknolojiler, Bitcoin, Suriyeli göçmenler, istihdam sorunu ve benzerlerinde etkilenecek algı ve düşünce dünyalarını, dahası kuşaklarının kimliklerini biçimlendirmişlerdir.

Görsel kültür, bütün kültürel bağlamlarda belirleyici olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Zaman içinde görülenler sözlü kültür anlatılarına, yazılı-basılı kültür metinlerine ve elektronik kültür içeriklerine dönüştürülmüştür. Görselin dünyası sözcüklerle papirüs/kâğıt metinleriyle, sonra da sanal-dijital içeriklerle aktarılmıştır. Resim yazıların son dönemde emojiyle sürdürülmesi görsel kültürün gücünün sürekliliğini ortaya koymaktadır. Dil ve ülke engellerini aşarak basit ve kolay anlaşılabilirliği görsel iletişim ve etkileşimin yaygınlaşmasını sağlamaktadır. İnsanlığın köken iletişim ve etkileşim türünü oluşturan görsel iletişim ve etkileşim, dolayısıyla görsel kültür, kültür değişmelerinin çözülmesi açısından da oldukça önemlidir. Toplumlar öncelikle görsel kültür alanında ve temelinde etkileşmişlerdir. Dolayısıyla kültür değişmeleri araştırmaları açısından görsel kültür önemli olanaklar sunar. Nitekim görsel kültür insanlığın ortaklığı olarak, geçmişte olduğu gibi, bugün de elektronik bağlamın gücüyle temel etkileşim alanı olarak işlev görmeye devam etmektedir. Günümüzün olanaklarıyla görsel kültürün ulusal ve yöresel unsurlarının küresel toplum tarafından kolaylıkla benimsenerek ortaklık belleğine kazandırıldığı gözlenmektedir. Sanal-dijital dünyaya özgü görsel kültür yaratılarıyla zenginleştirilen ve çekici hale getirilen küresel görsel kültür belleği insanlığın temel kültürel etkileşim alanı olarak belirginleşmektedir. Küresel görsel kültürün anlam kalıpları elektronik bağlamda doğan yeni nesiller tarafından hızla benimsenmektedir.

Bu nedenle kuşaklar arasındaki ilişkilerde görsel kültür yaratıcı etkileşimlerin temel kaynağı ve zeminidir.

Kültür aktörü, ürün ve meraklı kitle arasındaki bağlantılar da zaman içinde kültürel bağlamlara özgü olarak değişmekte ve dönüşmektedir. Âşık meraklılarıyla âşık fasılları gibi ortamlarda değişleriyle buluşurken yazar eserleriyle okurlarına ulaşmıştır. “Gerçek” kültürel mekânın gerekliliği veya zorunluluğu yazılı-basılı ve elektronik kültür bağlamıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Yapımcı-yönetmen-senarist filmler aracılığıyla izleyicisiyle buluşmuştur. Kulak ve göz için yaratılan dil/söylem/kültür farklılaşan kuşaklarla birlikte yenilenerek biçim, araç ve içerik açılarından değiştirmektedir.

Son aşırda kuşaklar genellikle “geleneksel (sessiz) kuşak, bebek patlaması kuşağı, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı ve Alfa kuşağı” olarak tanımlanmaktadır. Kuşakların ortak özellikleri bu tür değerlendirmelerde esas alınmaktadır. Bazen de bu tür tanımlamalar kuşak klişeleri ve mitleri dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir (Seymen, 2017, s.470). Aşağıda söz konusu kuşaklar ve belirgin özellikleri özetle belirtilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. Taş, Demirdöğmez ve Küçüköğlü, 2017; Reeves ve Oh 2008’den aktaran Erden, 2017; Kersten, 2002; Martin, 2005, s.40, The National Oceanographic and Atmospheric Association Office of Diversity, 2006, Tolbize, 2008, s.4’den atfen Gökteş 2016, s.34; Senbir, 2004; Uz, 2013; Saymaz, 2004; Kuran, 2013; Raines, 2002; Dalkıran, 2018, s.39-40; Seymen, 2017; Özdemir ve Kütük, 2016 vd.):

Geleneksel Kuşak (Sessiz Kuşak, Olgunlar/Gaziler Kuşağı) (1927/25- 1945/42-43): Savaş ve ekonomik buhranlarla mücadele eden ve hakkında fazla değerlendirmeye rastlanmayan bu kuşağın uyumlu bir nesil olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan bu kuşağın “geleneksel ve sessiz” olarak nitelendirilmesi dikkat çekicidir.

Bebek Patlaması/Patlama Kuşağı (1945/43/46-1965/60/64): İkinci Dünya Savaşı’nın etkilerinin giderildiği bir dönemde doğan bu kuşak, bugün ülkelerin yönetiminde söz sahibi durumdadır ve sosyo-kültürel değişmeler açısından belirleyicidir. Dünya nüfusunun hızlı bir şekilde artmaya başladığı bu dönemde yetişen bu kuşak üçüncü sanayi (elektronik kültür) devrimi öncesi nesildir. “Kuralcı, tuşlu telefon kullanıcısı, işkolik, rekabetçi, radyo dinleyen, takım çalışmasını önemseyen, kanaatkâr, elektronik teknolojiyen uzak, ‘I have a dream’ sözcüklerinin peşinde” bir nesil olarak değerlendirilmektedir.

X kuşağı/13.Nesil (1965/60/61- 1979/75/77/80): Bu nesil “barışçı (68 kuşağı), paracı, bilgiyi önemseyen, sporcu, televizyon izleyen, sonuç odaklı, kaygılı,

kanaatkâr, çalışkan, otoriteye sadık, yırtık kod pantolonlu, renkli giyimli, piercingli, aidiyeti önemseyen, sosyal yönü gelişmiş, idealist, başarı odaklı, otoriter ve yönlendirici lider peşinde” gibi ortak özelliklere sahiptir. Ayrıca bu kuşağın “bakımlı, dostluğu ve dokunmayı önemseyen, yavaş değişim taraftarı/değişime açık, çevreci, rekabetçi, üzüm sever, sinema meraklısı, Uzay Yolu tutkunu, video izleyicisi, cep telefonlu, işte sabırlı, toplumsal sorunlara duyarlı, marka uzmanı, Tetris oynayan, esnek, kurallara uyan, kasetçalar/wolkman dinleyen ve PC kullanıcısı (IBM- Macintosh)” gibi özelliklere de sahip olduğu belirtilmiştir.

Y Kuşağı/Milenyum Kuşağı/Yeni Binyılın Öğrencileri/ Anında Mesaj Kuşağı/Oyun Nesli/ Zaplaman İnsan/Dijital Kuşak/Dijital Yerliler/ Google Kuşağı/ İnternet Nesli/ Gelecek Kuşak/ www Kuşağı/ E Kuşağı/ Eko Nesil/ N Nesil/ Net Kuşağı/ Ağ Kuşağı/ Sıradakiler (1980/81-82/78/76- 2001/2000/1999): Bu neslin temel özellikleri olarak “ana/şimdiye odaklanan, çok kültürlü hoşgörüyü sahip, yazılı olarak iletişen, keşfedilmeyi bekleyen, internet odaklı, yaratıcı, hızlı, girişimci, uyum yeteneği yüksek, iyi eğitilmiş, sosyal farkındalık sahibi/ sosyal, iyimser, fark yaratmaktan ve fark edilmekten hoşlanan, yetenekli, işbirlikçi, açık görüşlü/sözlü, başarı odaklı, etkili, ilerleme ve en iyi olma amaçlı, cesaretli, kuşkucu, imajı önemseyen, kolay öğrenen, haklarını bilen, bireyci, teknoloji dostu-meraklısı/ile büyüyen, Heman izleyen, görüntülü telefonlu, esnek mesai ile çalışkan, muz sever, mesaj/cep telefonu ile iletişen ve etkileşen, Atari- Gameboy-Ipad/laptop kullanan, dijital ve sanal dünyada rahat eden/kendini ifade eden, aşkı önemseyen, yenilikçi, Playstation oynayan vb.” sayılmaktadır. “Özgürlüğüne düşkün, yaşamak için çalışkan (çalışmak için yaşayan değil), sevdiği işi yapmayı değerli bulan, iş ve yaşam uyumuna odaklı, hareketli yaşayan, sık sık iş değiştiren, eğlence tutkunu, sabırsız, sorgulayan, özgüveni yüksek, tutumlu, tembel, değişim odaklı, inatçı, fotoğraf çekmeyi seven, televizyon reklamlarından etkilenmeyen, güçlendirici ve işbirlikçi lider peşinde, bürokrasiden nefret eden, cep telefonuyla ergenlikte tanışan, esnek mesleki akıl sahibi, marka bağımlılığı olmayan, şapka takan, havai tarzlı, erkek kozmetiğini önemseyen, arkadaşı referans kabul eden, kariyerinden çok kendini ifade etmeyi önemseyen, DVD- e-mail- SMS ile zamanını geçiren” gibi belirgin özelliklerle de bu kuşak tanımlanmaktadır. Bu nesil genellikle “kuşak farklılıklarının en yoğun hissedildiği nesil” olarak tanımlanmaktadır. Bunda teknoloji ve diğer dinamikler temelli gelişmelerin kuşaklar arası etkileşimlerin, dolayısıyla sosyo-kültürel değişmelerin aralığının daralmaya, süresinin kısaltmaya ve hızının artmaya başlamasının etkili olduğu söylenebilir. Yine bir başka çalışmada Y kuşağı insanının iş yaşamında deneyimlerini eski kuşaklara öğretmeyi önemseddiği vurgulanmıştır (Seymen, 2017, s.417).

Z Kuşakı/Milenyum Ötesi Kuşak/ İndigo ve Kristal Çocuklar

(2001/1995/2000-): Bu kuşak “internet ve teknoloji sihircisi, büyük veri ve akıllı teknolojide doğan, hız tutkunu, kablosuz âlem insanı, analitik düşünen, yetenekli, aktif, faydacı, deneyim merkezli, görsel, ortalama dikkat süresi 8 saniye olan, etkileşimci, kinestetik zekâlı, gizliliğe önem veren, katılımcı, sonuç odaklı, sanal tartışmacı, helikopter ebeveynli, mahremiyet ve kişisel veriler konusunda dikkatsiz, ağ üyesi, sanal oyun tutkunu, küresel sorunlara duyarlı, hızlı uyum sağlayan, yenilikçi, iyimser, kolay sıkılan, etken, ezber yerine oyundan/deneyimden hoşlanan, yaratıcı, öykülemeyi ve hayal kurmayı seven/kurgucu, yapay zeka dostu, otoriteyi önemsemeyen, tatminsiz, kararsız, doğuştan tüketici, çok diplomalı, çoklu uzmanlık sahibi, işbirlikçi, dürüst, ne istediğini bilen, erken yaşta eğitime başlayan, dijital, sevdiği birkaç işi aynı anda yapabilen, mali açıdan başarılı, özgüvenli, farkındalığı kutlayan, renkli yaşayan, sosyal medyada sosyalleşen, yalnız yaşayan/bireycilikleri güçlü, monotonluk karşıtı, en eğitilmiş olan, zaman ve emek gerektiren mesleklerden uzak, bilgiye kolayca ve hızla ulaşan, metin yerine görseli seven, sürekli yükselme beklentisi içinde, aceleci ve sabırsız, içe dönük, anlayış ve empati bekleyen, zihinsel gelişmesi hızlı, hiyerarşi karşıtı, kristal, esnek mesai seven, sadakat yerine benmerkezci, değişik kültürlerle meraklı, derin duygusal, küresele uyumlu, her şeye duyarlı, dijital yerli, e-ticaret müşterisi, dar pantolonlu ve V yakalı, Snapchat/ Twitter/ Instagram kullanıcısı, emoji/ikon/görüntü merkezli iletişim kuran, sosyal medya aktörü, kişiselleştirme meraklısı, sürekli çevrimiçi, internetsiz dünyayı hayal edemeyen, iş ve yaşam dengesine sahip, pragmatik, realist, daha zeki, öğrenci odaklı eğitimden hoşlanan, ilham verici ve yaratıcı lideri önemseyen, sürekli kendini geliştiren, ‘bunu ver’ yerine ‘bana yardım edebilir misin’den hoşlanan, oyun bağımlısı, obez, erken olgunlaşan, şımarık, kompleksiz kendini ifade eden, kazanç ve tatmin odaklı, Google/ Facebook/YouTube/İpad/İphone/PS4 kullanıcısı, marka takıntılı, trendleri önemseyen, rutin ve standardı sevmeyen, aile yerine teknoloji ile uyumlu, işbirlikçi, aktivite ve gönüllü çalışma sever, alçakgönüllü, geleceğe odaklı, yeteneklerini dijital teknolojilerle ve hızla geliştiren, eğlence tutkunu, engel yerine içerik paylaşımını önemseyen, keyifli deneyimci, takım odaklı, özetlemeler ve kısaltmalar çağında yaşayan” gibi özelliklere sahiptir.

Kuşaklararasılığın esas alındığı kültür değişmelerini konu alan araştırmalarda iç ve dış dinamiklerin yanında değişimin yönü, hızı, şiddeti ve içeriği gibi farklı boyutların da dikkate alınması gereklidir. Nitekim önceki ile sonraki kuşaklar (özellikle Y, Z ve Alfa kuşaklarının) arasındaki etkileşimlerin veya çatışmaların daha da belirginleştiği gözlenmektedir. Hatta Y ve Z kuşakları arasında dahi büyük farklar ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle bu tür araştırmalarla kuşaklar arası karşılaştırmalardan da yararlanıldığı görülmektedir. Böyle bir örnek aşağıda sunulmuştur:

<i>Y kuşağı</i>	<i>Z kuşağı</i>
Teknolojiyi iyi kullanan	İlerici derecede teknoloji kullanan
2 ekranlı kullanım ve paylaşıma açıklık	5 ekranlı kullanım ve paylaşıma açıklık
Oturarak alışan	Aktif ve gönüllü çalışan
Çokkültürlü ve hoşgörüye sahip	Birliktelik ve beraberliği önemseyen
Kendinden emin değil	Kendinden emin
şimdi odaklı	Gelecek odaklı
İyimser	Gerçekçi
Keşfedilmeye bekleyen	Başarı ve kazanma odaklı
Takım çalışmasını seven	Topluluk (sanal- dijital) sever

Kültür insanın kendini ifade etmek amacıyla yarattığı içerikler bütünüdür. Her kuşağın kendine özgü ifade biçimleri ve araçlarına bulunmaktadır. Bireysel ifadelerdeki canlı sözcükler, zamanla yazılı-basılı, daha sonra da elektronik/materyalsiz/sanal-dijital içeriklere dönüşmüştür. :-) : (^ - ^ ;) : D klavye sembolleri bugün emojiler evrilmiştir. Yeni kuşağın aşk şirlerinden bir örnek aşağıda sunulmuştur:

Yaşanılanları Control-S ile kaydedip

Control- Z ile geri yaşıyorum

İtalik yryşlm, bold bakışlım...

Öyle bir halt yedim ki sakın affetme

Simge durumuna klt, saatlerce beklet

Tüm sistemleri kert, ziple sıkıştır ve parçala

Yeni bir pencere açalım unutamım her şeyi

Geri dönüşüm kutusuna gönderelim maziyi

Kısa yol oluştur fazla bekletme beni

PC görünüşlü Mac duruşlum

Disconnect olursam yine arar mısın beni

Masaüstünde yoksam belgelere bakar mısın.

Kuşaklararasılık olgusunun veya ilişkilerin ortaklıklar veya benzerlikler yerine farklılıklar temelinde çözümlenmesi dikkat çekicidir. Sosyal bilimlerin kalıplarından biri olan farklılıklara ve olumsuzluklara ya da var olanlara öncelik verilmesi bu konuda da etkisini sürdürmektedir. Yukarıdaki veriler kuşaklar arası çözümlene kalıplarının veya bakış açılarının benzer olduğunu ortaya koymaktadır. Dahası yaşamı değerlendirmedeki kalıpların egemenliğini göstermektedir. Öte yandan nesil tanımlamalarında tutarsızlıklar ve birbiriyle çelişen nitelermeler kullanılmaktadır. Bazı belirgin özellikler ise birden fazla kuşak tanımlamasında tekrarlanmaktadır. Pek çok yayında kuşaklar olumlu ve olumsuz özelliklerine göre ve birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte kuşakların kendi özgünlüklerini ortaya koyacak özelliklere sahip oldukları anlaşılmiştir. Netice itibarıyla kuşaklar arası çözümlenmelerde süreç odaklı, tarafsız ve bütüncül yaklaşımların kullanılması yararlı olacaktır.

Kuşaklar arası değerlendirmelerde “bizim kuşak” övgüsü ile “öteki kuşak/ lar” yergisi bir aradadır. Kuşaklar, özellikle de eskiyen kuşaklar kendilerini ötekileştirdikleri diğer nesillere göre değerlendirmektedirler. Bütün kimlik oluşumlarında olduğu gibi kuşaklar da kendi kimliklerini kalıplaştırdıkları ötekine/lere göre şekillendirmektedirler. Dolayısıyla kuşaklar arası değerlendirmelerde kalıplar geçerliliği korumaktadır. “Dar kafalı, tutucu, modası geçmiş” önceki ile “sorumsuz, saygısız ve anlayışsız” sonraki bu tür kalıp değerlendirmelere örnektir. Giyilen, yenilen, dinlenen, oynanan, içilen, gidilen, okunan veya okunmayan, kullanılan, düşünülen veya düşünülmeyen konulardaki farklılıklar kalıplar kapsamında hareketle dile getirilir. Dolayısıyla kuşaklar arası kalıplardan hareketle kültürel değişmelerin çözümlenmesi de mümkündür.

Dil, kuşaklar arası ilişkileri bugün de belirlemeye devam etmektedir. Nitekim Z kuşağının hızlı ve çok türlü sanal-dijital etkileşim bağlamında “sesli harflerin kullanılmaması, konuşma dilindeki sözcüklerinin kısaltılması, noktalama işaretleriyle duyguların aktarılması, Türkçe-İngilizce cümlelerin kurulması, gereksiz harf tekrarlarıyla vurgulamaların yapılması, İngilizce sözcüklere Türkçe eklerin getirilmesi (likelamak, snapleşmek, twit atmak, followlamak/takip etmek vb.), sosyal medya dili ile iletişim kurulması (repost/ sosyal medyada resmi tekrar paylaşmak, stalklamak/ sosyal medyada birini gizlice izlemek, random/anlamsızca gülme, fake, low, kızgın atmak vb.)” (Karahisar 2013; Kana, Yağmur ve Elkıran 2017) gibi olgular bir taraftan dil-düşünce eksenindeki farklılaşmayı, dolayısıyla kültür değişmelerini, diğer taraftan da kuşaklar arası iletişim ve etkileşim sorunlarının temel nedenlerini ortaya koymaktadır. Argo, kültür değişmelerinin, dolayısıyla kuşaklar arası farklılaşmaların ve çatışmaların

temel gösterge alanlarından biridir. Sanal- dijital argo alanında tespit edilen “ez/kolay, noob/beceriksiz, şukalamak/beğenmek, dızo/sem t hırsızı, zam qi/ yakın arkadaş, maara/mağara- geçmişte kalmış, torşin/ayakkabı, low/ ezik, löps, trollemek/alay etmek, hebele hübele/alışılmamış hal- davranış, şakalamak, popi/popüler, fame/ünlü, omg/ aman Tanrım” (Kana, Yağmur ve Elkıran, 2017, s.62- 65, s.69) gibi örnekler bu açıdan oldukça anlamlıdır. Elektronik oyunlarla akıllı telefon üzerinden etkileşimin yaygınlaşmasının bu tür değişmelerde etkili olduğu söylenebilir. Sonuç olarak özellikle dijital- sanal bağlamda farklılaşan dil, kuşaklar arası çatışmaların da temel sebeplerindedir.

Yukarıdaki veriler kuşak değerlendirmelerinin son kuşaklara doğru daha ayrıntılandığını ortaya koymaktadır. En az veri sessiz nesille, en çok değerlendirme de Z kuşağıyla ilgilidir. Burada araştırmacı veya bu verileri üretenlerin kuşak mensubiyetleri de belirleyici olabilir. Uzun süre bu tür kuşak değerlendirmelerinde bebek patlaması kuşağının hâkimiyeti söz konusudur. Öncekilerin sonrakileri değerlendirebilmeleri, dahası sonraki nesillerin yaşamları üzerinde karar verebilmesi durumu kuşaklararası tanımlamaları da etkilemiştir. Buna karşılık son dönemde bebek patlaması kuşağının sonraki kuşaklar üzerindeki etki güçlerini teknolojik araç, ortam ve uygulamalara bırakmak zorunda kaldığı gözlenmektedir. Yine yukarıdaki veriler son iki kuşağın, özellikle de Z kuşağının daha olumlu ve yetkin özelliklerle tanımlandığını ortaya koymaktadır. Belki de kuşaklararasılık araştırmalarına bütün kuşakların dâhil edilmesi daha adil ve bilimsel bir yaklaşım olacaktır.

Kuşaklararası çatışmaların genellikle yemek, giyim-kuşam ve eğlence/müzik-dans gibi gündelik yaşam alanlarındaki farklılaşmalardan kaynaklandığı görülür veya bu alanlarda görünür hale gelir. Nitekim yukarıda “yırtık kod giyen, renkli giyimli ve piercingli” X kuşağı sadece Bebek patlaması kuşağı ile değil “imajı önemseyen, şapka takan, havai tarzlı, erkek kozmetiğini önemseyen” Y kuşağı ve “dar pantolonlu ve marka tutkunu” Z kuşağı ile de uyum sorunları yaşamaktadır. Üzüm yiyen X nesli ile muz tutkunu Y ve obez Z kuşağı aynı sosyo-kültürel bağlamda etkileşmek durumundadır.

E- ticaretin en hızlı geliştiği alanların başında yemek sektörü gelmektedir. Bunun temel nedenlerinden birini Y ve Z kuşaklarının yemek siparişlerini sanal-dijital bağlamda vermeleri oluşturmaktadır. Son dönemde mutfak geleneğindeki hızlı-yemek ve sanal-dijital sipariş olgularının dönüştürücü etkileri daha da belirginleşmeye başlamıştır. Bu alanda küresel fasfood şirketleri hızla yerelleşirken geleneksel mutfak da hızlı yemeğe (fasfoodlaşmaktadır) dönüşmektedir. Bu durum zamanının önemli bir

bölümünü elektronik araçlar karşısında, sürekli çevrimiçi geçiren ve e-yemek sektöründen beslenen şişman/obez kuşakların (özellikle Y ve Z) ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İlginç olan ise bütün bu etkinliğine karşılık söz konusu değişim ve dönüşümün kuşaklar arası çatışmalar alanında fazla önemsenmemesidir. Bu alandaki bir başka eğilim de Y ve Z kuşaklarının temel “gerçek zamanlı- mekanlı” buluşma ortamlarını küresel kahve zinciri mekanlarının oluşturmasıdır. Y ve Z nesli hızlanan yemek ortamlarında beslenerek ve bütün gün açık, yavaş yaşam tarzının kahve kokulu küresel şirketlerin şubelerinde çalışarak (iş ve ders) ve sohbet ederek zamanının önemli bir bölümünü geçirmektedir. Bir başka deyişle küresel aktör hızlandırdığı yaşamı, yine kendi sunduğu mekânlarda yavaşlatmaktadır. “Mac+Star” veya Star/Mac yaşam tarzı bilhassa son iki kuşağın dünyasını biçimlendirmektedir.

Kuşaklar arasındaki asıl sorunun boş zaman anlayışındaki, dolayısıyla eğlence kültüründeki değişikliklerden kaynaklandığı görülmektedir. Eğlence/müzik- dans, giyim-kuşam, yemek gibi yaşamın en hızlı değişen alanları kuşaklar arası çatışmaların da ortaya çıktığı sahalardır. Nitekim radyo dinleyerek büyüyen Bebek patlaması kuşağındakilerin eğlence kültürü sinema meraklısı, video izleyen, Tetris oynayan ve walkman dinleyen X kuşağındakilerden farklıdır. Aynı farklılaşma durumu Heman izleyip, DVD, görüntülü telefonlar, Atari- Gameboy-Playstation tutkunu Y nesli ile elektronik oyun bağımlısı, renkli yaşayan, görsel sever, sosyal medya ve eğlence odaklı Z kuşağı arasında da gözlenmektedir. Bütün bu kuşaklar aynı eğlence dünyasında farklılıklarıyla yer almaktadır. Yukarıdaki veriler işkolik ve çalışkan Bebek Patlaması ile X Kuşağından sonraki Y ve Z nesillerinin eğlence odaklı bir yaşamı tercih etmeleri dikkat çekici bir değişimdir. Değişimin egemen olduğu (özellikle de kültürel ekonomik ve endüstriyel veya hızla kiteselleşen eğlence sektörleşen) boş zaman- eğlence alanında nesilleri birleştiren veya kuşaklar arası yaratıcı etkileşimleri doğuran ortaklıkların veya elverişli ortamların da var olabileceği de tartışılmalıdır. Eğlence yaşamı, dolayısıyla kuşakları dengeleyen, bütünleştiren, sağaltan, yenileyen ve canlandıran işlevlere de sahip olabilir. Var edici eğlencelerle kuşaklar arası sorunlar çözümlenirken kültür de yenilenir (Özdemir, 2005). Festival, şenlik ve diğer kutlamalar gerçekte kültürle birlikte farklı kuşaklardan oluşan bireylerin canlanma ve yenilenme ortamlarıdır. Bu tür etkinliklerde kültürel bellek temelinde kuşakların bütünleşmesini sağlanmaktadır. Hoşgörünün ve toplumsal rahatlamının egemen olduğu bu etkinlerde kültürün, dolayısıyla geleneklerin yeni yaratıcılıklarla zenginleştirildiğine de vurgu yapılmalıdır. Yaşam ve kültürle birlikte nesiller bu tür etkinliklerle ve bağlarla gözden geçirilir, yenilenir ve bütünleşir.

Özetle tıpkı mizah gibi, eğlence alanı da toplumsal, dolayısıyla kültürel yaşamdaki değişikliklerin ve kuşaklar arası çatışmaların öncelikle gözleendiği temel alanların başında gelmeye devam etmektedir. Dolayısıyla bütün bu gündelik yaşam alanlar kültürel değişimin kuşaklar arası boyutlarının öncelikle ortaya çıktığı araştırma alanlarıdır.

Siyasal kültür açısından da kuşaklar arasında farklılaşmaların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Otoriteye bağlı Bebek Patlaması ve X kuşaklarından sonra bireyci/benmerkezci, özgürlük düşkünü, sorgulayan, yenilikçi, değişim taraftarı, yaratıcı, aktif, katılımcı, analitik düşünen, özgüvenli, hareketli, hiyerarşi karşıtı, her şeye duyarlı ve otoriteyi önemsemeyen Y ve Z nesilleri gelmektedir. Önceki kuşakların otoriter ve söz ustalığı merkezli liderlik anlayışı önemini yitirirken Y ve Z kuşaklarının “güçlendirici, işbirlikçi, ilham verici ve yaratıcı liderlik” anlayışı öne çıkmaktadır. Bu gelişmeler Türkiye’deki otoriter siyasal lider ve fanatik taraftar eksenli sistemi de değiştirmektedir. Y ve Z kuşaklarının yaşamı belirleme gücünü artmasıyla birlikte Türk siyasal kültürünün de farklılaşmakta olduğu açıktır. Burada yaşamın en zor ve yavaş alanlarının başında siyasetin geldiğini hatırlatmakta yarar vardır.

Kuşaklararası ilişkilerde farkındalık, bilinç ve yaklaşım farklarının belirleyici olduğu söylenebilir. Bu kapsamda önyargısız, kalıplarınışındalık, tarafsızlık, esneklik, değişmeyi ve uyumu temel alan bir yaklaşımın benimsenmesi gereklidir. Kuşakların öncelikle kendi kuşakları, daha sonra da diğer kuşaklar hakkında bilinçlenmeleri, kabul etmeleri ve saygı duymaları kuşaklar arası ilişkilerde ve yaratıcı etkileşimlerde istedik gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Kuşaklar arası empati, saygı, yardımlaşma ve anlayış, dolayısıyla uyum kuşaklar arası yaratıcı ve yenileyici/canlandırıcı etkileşimi, kuşaklar arasındaki çeşitliliklerden özgün ortaklıkların yaratılmasını ve çoğaltılmasını olanaklı hale getirecektir. Böylelikle kültürel yaratım, paylaşım, deneyimleme ve içselleştirme sorunları giderilerek istedik yenilenme ve canlanma gerçekleştirilebilecektir. Özetle kuşaklar arası sorunların giderilerek yaratıcı etkileşimin geliştirilmesi kültürel zenginleşmenin de kaynağını oluşturacaktır. Nitekim kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerle kültür canlanmakta, yenilenmekte, zenginleşerek yaygınlaşmaktadır. Kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerin ürünü kültürle yaşam bütünlenerek anlamlı, keyifli ve mutluluk kaynağı haline gelmektedir. Bu durum (kuşakların mutluluk seviyelerinin/oranlarının/endekslerinin durumu) ülkelerin temel gelişmişlik göstergesidir. Bu nedenle kültür anlamlı ve keyifli, var edici, canlandırıcı, yenileyici yaşantılar, deneyimler bütünü olarak değerlendirilebilir.

Kuşaklararası yaratıcı etkileşimler açısından doğa önemli bir dinamiktir. İnsanın doğa ile ilişkilerinin kültürün kökenini meydana getirdiği gerçeği özellikle sanayileşme, kentleşme ve tüketim kültürü gibi dinamiklerin etkisiyle belirsizleşmiştir. Doğanın yeniden keşfi doğa-insan ve kültür bağlantısının canlandırıcı ve yenileyici gücünün fark edilmesini sağlamaktadır. Doğa ve kültürel zenginlik konusundaki farkındalığın yaygınlaştırılmasıyla yaşamdaki parçalanmışlık giderilerek kuşaklar arası yaratıcı etkileşim ve uyum güçlendirilebilir. Doğa yalınlaştırır ve kolaylaştırır. Kuşaklar arası yaratıcı etkileşimler doğanın söz konusu işlevlerinden faydalanılarak gerçekleştirilebilir. Edebiyat gibi, doğa sayesinde kuşaklar arası çatışmalar yaratıcı etkileşimlere dönüştürülebilir.

Kültür kuşakları anlamlı ve keyifli yaşantılarla/da birleştirir. Diğer bir ifadeyle kültürel bellek sayesinde kuşaklar arası bütünleşme gerçekleşir. Dolayısıyla kültürel süreklilikler kuşaklararasılığın ürünüdür. Gelenek gerçekte nesiller arası yaratıcı etkileşimlerden oluşmaktadır. Etkileşim etkisini yitiren geleneksel unsurlar ve uygulamalar ortadan kalkarken yenileri ortaya çıkar. Gelenekler kuşaklar arası eleştirel aklın rehberliğinde gerçekleştirilen değişim ve dönüşümlerle geçmişten bugüne ve geleceğe taşınırlar. Özetle kültür ve kültürü oluşturan geleneklerin özünü kuşaklar arası yaratıcı ve yenileyici etkileşimler meydana getirir.

Klişeler aslında kuşaklar arası çatışmaların temel kaynağını oluşturur. Ebeveyn-ergen, gelin-kaynana, öğretmen-öğrenci ve yaşlı-genç çatışmalarıyla gerçekte yaşam ve kültür yenilenir, geliştirilir ve canlandırılır. Bu sağlıklı ve verimli bir süreçtir. Yaşam ve kültür kuşaklar arası çatışmaların ürünü ve bütünüdür. Kuşaklar arası çatışma, yaratıcı değişimin nedeni ve vesilesidir. Kültür kuşaklar arası yaratıcı değişimlerle özgünleşir ve olgunlaşır. Dolayısıyla kuşaklar arası ilişkiler bu klişeler (kuşaklar arası çatışma/tartışma klişeleri) dikkate alınarak çözümlenebilir. Çatışmalar kuşakların birbirlerini tanıma ve anlama çabalarını, yenilenme isteklerini ifade edebilir. İlginç olan öncekinin veya sonrakinin kuşaklar arası ilişkilerde aynı konumlara sahip olduklarını gözden kaçırmalarıdır. Önceki daha önce sonraki olduğunu, sonraki de zamanla önceki/eskiyen kuşak olacağını yaşam içinde unuttur. Esnekliğini, uyum yeteneğini kaybeden kendine ait olanı yücelterek katılaştır ve kırılğan hale gelir, bir süre sonra da kaybolur. Yeni olan da hiç öncekinin durumuna geleceğini aklına getirmez. İnsanlık, kültür ve yaşam unutulmuş ve hatırlananlar ekseninde çözümlenebilir. Belki de bu ezeli ve ebedi unutkanlık kuşaklar arası çatışmaların insanlığın, dolayısıyla yaşamın ve kültürün yenileyici ve canlandırıcı dinamiği olarak kalmasını sağlamaktadır. Kabul yaşam ve kültür açısından verimsizliği ifade eder. Sorgulamadan kabul eden nesil ve birey sorunlu ve verimsizdir. Kuşaklar

arası çatışma, sıradışılık, kabul etmeme ve eleştirel yaklaşım yaratıcı değişim kaynağı olarak yaşamı ve kültürü yenilemekte ve canlandırmaktadır. Yeni düşünme biçimleri ve yaklaşımlar nesiller arası çatışmaların eseridir. Her kuşak kendi klişeleri (kendileri ve diğer kuşaklarla ilgili kalıpları da dâhil) üzerinden çözümlenebilir. Burada kuşaklar arası ilişkilerin farklılıklar/değişenler ve benzerlikler/süreklilikler temelinde çözümlendiği hatırlatılmalıdır. Aynı şekilde kültür değişimleri de kuşaklara özgü klişeler esas alınarak incelenebilir.

Çeşitliliklerle çoğaltılan ortaklıkların paylaşılması kuşaklar arası etkileşimler açısından oldukça önemlidir. Nostalji, retro ve vintage gibi moda akımlar bazen kuşaklar arası uyumun ortaya çıkmasına katkı sağlayabilmektedir. Bu tür olgular kuşaklar arasındaki yaratıcılığın ve geliştiriciliğin göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Aslında her kuşak önceki ve sonraki ile iletişim kurarak anlamak ve anlaşılacak ister. Dinlemek anlamamanın anahtarıdır. Dolayısıyla dinleme eğitimi temelli kuşaklar arası farkındalık ve bilinç geliştirme faaliyetleri bireysel ve toplumsal yaşam, dolayısıyla kültür açısından etkili sonuçlar doğurabilmektedir.

Meslekler ile kültürel yapı, dolayısıyla kültür değişimleri arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Meslek folkloru araştırmaları alanındaki bulgulara (Maden, 2010; 2017; Begiç 2017) ek olarak kuşaklararası ilişkilerde de bu bağlantının etkileri sanılandan daha belirleyicidir. Her meslek belirli bir kültürel yaratıcılık kaynağı ve alanıdır. Ahi teşkilatı kapsamındaki veriler söz konusu ilişkinin tarihsel boyutunu ortaya koymak için yeterlidir. Meslekler kurallar/ilkelere/kalıplar bütünüdür. Mesleğin mensupları kendi yarattıkları kurallara göre bir yaşam tarzı, kültür ve kimlik oluştururlar. Kültür ve yaşam meslekler (arası yaratıcı etkileşimler) bütünü olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal yaşam meslekler üzerinden yönlendirilebilmekte ve yönetilebilmektedir. Her mesleğin getirdiği veya sahip olduğu kurallar, daha doğrusu kalıplar gündelik yaşamı ve kültürü de biçimlendirmektedir. Mesleklerle birlikte gündelik yaşamın kuralları ve kalıpları da değişmektedir. Aynı şekilde kent kültürü alanında da farklı mesleklerin etkileri oldukça belirgindir. Bir bakıma yaşam ve kültür meslekler merkezinde değiş(tiril)mekte ve dönüş(türül)mektedir. Meslek kültürü alanında da bilginin ve deneyimin kuşakları arasındaki aktarımı oldukça önemlidir. Çırağı olmayan usta mesleğini yaşatamaz. Usta- çırak ilişkisi özellikle geleneksel mesleklerin geleceğini belirlemektedir. Diğer yandan kuşakların kendilerine özgü mesleklerle öne çıktıkları görülür. Bu nedenle kuşaklar meslekleri temelinde tanımlanabilir ve değerlendirilebilir. Geçmiş kuşakların uğraştığı mesleklerin pek çoğu bugün mevcut değildir. Şu anda doğan çocukların da büyük bir bölümü bugün var olmayan

mesleklerle uğraşacakları sıklıkla dile getirilen bir gerçektir. O halde değişen mesleklerle birlikte yaşam ve kültür de değişmektedir. Dolayısıyla kültür değişimleri araştırmalarında kuşaklararası meslek farklılaşması olgusu önemsenmelidir. Nitekim iş yaşamında yeni ortaya çıkan ve yaygınlaşan tersine mentorlük ve mobil yakalılar (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014) gibi olgularla değişen tüketici profili (Altuntuğ, 2012) ve sistemi kuşaklar arası yaratıcı etkileşimin gücünü ve etkisini ortaya koymaktadır. “Veri madenciliği ve yöneticiliği, gen uzmanlığı, hologram tasarımcısı, mutasyon uzmanı, yapay zeka bilim adamı, uzay kontrol memuru, klonlama uzmanı, teleporter iletişim koordinatörü, silikon madencilik uzmanı, bilgisayar müze müdürü, dijital deneyim tasarımcısı, siber pazarlama uzmanı, fütürist danışman, içerik yaratıcısı vb.”, 21. asırda doğan kuşakların meslekleri olacağı belirtilmektedir (Tarhan, 2017, s.177- 178; Özdemir, 2017). Kuşaklar arası ilişkilerde eşit ve saygı temelinde oluşturulan ilişkilerin oldukça verimli olduğu bugün anlaşılmıştır. Kuşaklar kendi yaşamları ile ilgili konularda dahi karar verme hakkına/yetkisine sahip olmadıkları dönemler geride kalmıştır. Kuşaklar arası yaratıcı etkileşim yaşamın her döneminde canlandırıcı ve yenileyici işleve sahiptir. Dolayısıyla gençlik gibi, yaşlılık da kuşaklar arası yenileyici ve yaratıcı etkileşimden beslenilerek keyifli ve verimli geçirilen yaşam dönemidir. Yaşlılık kültürü, kimliği ve yaşamı araştırmaları açısından kuşaklar arası yaratıcı etkileşim oldukça anlamlıdır.

Numaralandırılrsa da sanayi ve teknoloji devrimlerin veya sanayi ve teknoloji alandaki hızlı gelişmelerin kuşaklar arası ilişkileri doğrudan etkilediği yukarıda vurgulanmıştır. Özellikle geçen asrın ikinci yarısına damga vuran (3 ve 4. Devrimleri) sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte kuşaklar arasındaki farklılaşmanın daha kısa zamanda ve hızla gerçekleşmeye başladığı gözlenmektedir (Özdemir, 2017). Örneğin 21. asrın başında “dijital varlıklar ve kimlikler, yapay zekâ, akıllı konut ve şehirler, akıllı telefon, paylaşım ekonomisi, 3D yazıcılar, tasarım canlılar, nesnelerin interneti, giyilebilir internet, özerk/otonom araçlar vb.” (Özdemir, 2017) kuşaklar arası farklılaşmayı, dolayısıyla ilişkileri belirlemeye başlamıştır. Bu nedenle günümüzde dış dinamikler olarak sanayileşme ve teknolojik gelişmeler kuşaklar arası etkileşimleri, dolayısıyla kültür değişmelerini daha baskın bir şekilde etkilemektedir. Kültürel etkileşimin önemli bir bölümü sanal- dijital bağlamda ve araçlarla gerçekleştirilmesi nedeniyle kuşaklararasılık kapsamında kültürel aktarım ve öğretim alanındaki yerleşik yapılar çözümlerken kültürel deneyim ve paylaşım öne çıkmaktadır.

Kuşaklararası etkileşimleri belirleyen konulardan birini de yaşam ile ilgili değerlendirme ölçütlerindeki farklılaşma meydana getirmektedir. “Bir meslek sahibi olarak iş yaşamını tamamlayan ve yaşam başarısını

mali değerler üzerinden tanımlayan nesiller” karşısında çok mesleki ve finansal değerlendirme ölçütleri dışında ölçütlere/seçeneklere de sahip Y ve Z kuşakları yer almaktadır. Yaşamı özellikle eğitsel ve mali başarı ve başarısızlıklar temelinde değerlendiren öncekilerin aksine yeni kuşaklar yaratıcılık kaynaklı deneyimlerin ve keyifli yaşamın peşindedirler. Y ve Z kuşakları başarı ve başarısızlıkları aynı değerdeki yaşam deneyimleri olarak görüp kutlayabilen nesillerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde önceki kuşakların Y ve Z nesillerinden oldukça sınırlı (dahası ikili) yaşamı algılama ve yorumlama (ölçütleri) alanına sahip oldukları görülmektedir. Burada her kuşağın kendilerine özgü bakış açılarıyla doğru veya yanlış değerlendirmelerini oluşturduklarının vurgulanması gereklidir (ERC Raporu 2011’den atfen Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014, s.170). Aslında 21. asırla birlikte ikili değerlendirme çağları geçerliliğini yitirmiş, çoklu seçenekler çağı başlamıştır. Sınırlı kapasitelerine sahip eskiyenlerin çoklu kültür ve yaşam tutkunu sonrakileri biçimlendirme ısrarlarının pek de gerçekçi bir seçenek olduğu söylenemez. Özetle kuşaklar kendilerini eğitecek/kültürleyecek/biçimlendirecek kuşakları dünyaya getirmeye devam etmektedirler. Bu konudaki farkındalığın ve bilincin gelişmesinin bireysel ve toplumsal açıdan kuşaklar arasında olumlu ve rahat bir etkileşim ortamını yaratacağı açıktır.

Mizahın temel kaynaklarından birini kuşaklar arası çatışmalar meydana getirmektedir. Bu nedenle kuşaklar arası çatışmalarla ilgili mizah içerikleri kültür değişmelerinin temel araştırma malzemelerini oluşturmaktadır. Mizahla kuşaklar arası çatışmaların olumsuzlukları giderilerek kuşaklar arası yaratıcı ve yenileyici etkileşim gerçekleştirilir. Gerçekte kuşaklar mizahla ve mizahta bütünleşirler. Kültürel belleğin en verimli paylaşım ve deneyimleme alanını mizah oluşturmaktadır. Mizah ile/bağlamında kültürel bellek zenginleştirilerek etkin bir şekilde yeni nesiller tarafından içselleştirilmektedir. “Ciddi” olarak tanımlanan kültürel aktarım ve eğitim bağlamları gerçekte verimsiz ve etkisizdir. Buna karşılık kuşak değerlendirmelerinde mizah ile ilgili verilere rastlanmaması ilginçtir. Mizahın bu bütünleştirici, yenileyici ve canlandırıcı işlevinin veya boyutunun kuşaklar arası kültürel araştırmalara mutlaka dâhil edilmesi gereklidir.

Sessiz kuşağın geçmiş ve bebek patlaması kuşağı da geçmiş ve şimdi odaklıdır. Buna karşılık Y nesli şimdi ve geleceği, Z kuşağı ise geleceği önemsemektedir. Yaşamın yönü veya yaşama zamanın hangi penceresinden bakıldığı (geçmişin, anın ve geleceğin penceresinden) kuşaklar arası ilişkilerde oldukça belirleyicidir. Bir taraftan geçmişe bağlı, diğer taraftan da idealize edilmiş hedeflere ulaşmak için çalışan, rekabetçi, kanaatkâr ve

kaygılı olan bebek patlaması kuşağının torunları olan Y ve Z kuşakları “ben-merkezci, özgüvenli, bağımsız, yenilikçi, girişimci, değişim odaklı, cesur, fark yaratma peşinde” gibi özelliklere sahiptir. Diğer yandan kuşaklar arası ilişkilerdeki geçmiş egemenliği etkisini yitirirken anı ve geleceği önemseyen yaklaşımlar belirginleşmektedir.

Sonuç

Kuşakların kendilerine özgü kültürel yaşantıları, kültür yaratma, paylaşım ve deneyimleme yöntemleri, biçimleri, araçları, ürünleri, aktörleri, mekânları ve amaçları mevcuttur. Kültür araştırmaları açısından kuşaklararasılık, dolayısıyla kuşaklar arası kültürel değişim ve dönüşümler oldukça önemlidir. Her kuşağın yaşamı ve kültürü kültür biliminin temel araştırma konusudur. Kültür bilimi çalışmalarında geçmişin ve bugünün kuşakları, dolayısıyla kuşaklar arası kültürel değişimler süreç odaklı yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Yukarıdaki değerlendirmelerle bu tür bir çözümleme yaklaşımının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylelikle kültürel çözümlenmelerde, özellikle kültür değişimleri araştırmalarında nesiller arası etkileşimlerin belirleyici bir olgu olduğu örneklenmektedir.

Yukarıda kültür değişimlerinin bir yanıyla kuşaklar arası çatışmalarını/sorunların, daha yerinde bir tanımlamayla kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerin kaynağı ve ürünü olduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla kültürel yaratma, paylaşım ve deneyimleme faaliyetleri kuşak çatışmalarıyla yeniden biçimlenmektedir. Nesiller arası yaratıcı etkileşimin yaşamın ve kültürün yenilenmesinin, gelişmesinin, olgunlaşmasının ve zenginleşmesinin temel kaynağı olduğu yukarıda vurgulanmıştır. Sonuç olarak bu çalışmayla kuşaklar arası çatışma yerine nesiller arası yaratıcı, yenileyici ve canlandırıcı bilgi ve deneyim paylaşımını içeren etkileşimin kullanılabileceği ve değerlendirilebileceği önerilmiştir.

Kültür değişimleri de bu çalışmada örneklediği üzere kuşaklar arası etkileşimler temel alınarak yorumlanabilir, tartışılabilir ve çözümlenebilir. Nesiller ve kültürel bağlamlar söz konusu etkileşimlerle birbirlerine bağlanmakta ve bütünleşmektedir. Ortaklıklar ve çeşitlenmeler nesiller arası yaratıcı etkileşimlerin eseridir. Hoşgörü kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerle ortaya çıkmakta ve gelişerek yaygınlaşmaktadır. Yaşam, kültür, bilim, sanat vb. nesiller arası yaratıcı etkileşimlerle geçmişten bugüne ve geleceğe taşınmaktadır. Süreklilik ve sürdürülebilirlik kuşaklar arası yaratıcı etkileşimlerle sağlanabilir. Yaşamın, dolayısıyla bilimin ve kültürün özünü eleştirel akıl ve yaratıcılık oluşturur. Nesiller arası yaratıcı etkileşimler

eleştirel aklın ve yaratıcılığın ortaya çıktığı yaşam deneyimlerini ifade etmektedir.

Sonuçta kuşaklar arası iletişim ve etkileşimde yargılar, klişeler, kalıplar değil gerçeklik, karşılıklı anlayış, yardımlaşma, farkındalık ve bilinç verimliliği ve uyumu artırabilir. Kuşaklar arası uyum ve verimlilik ise yaşam boyu verimli, canlı ve mutlu kalmanın anahtarıdır. Diğer yandan kuşaklar arası farklılıklar sorun değil zenginlik, yaratıcılık ve özgünlük kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda örneklediği üzere sonuçta yaşam, dolayısıyla kültür kuşaklar arası eleştirel, yaratıcı ve yenileyici etkileşimlerin bütünü, ürünü ve kaynağıdır. Bir başka ifadeyle nesiller arası yaratıcı ve yenileyici bilgi ve deneyim paylaşımı kültürün ve yaşamın temel dinamiğidir.

**** Nebi Özdemir**

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Halkbilimi Bölümü
nozdemir@hacettepe.edu.tr

Kaynakça

- Adıgüzel, O., Batur, H.Z., Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014/1 (19), 165- 182.
- Altıntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 203- 212.
- Ata, E. (2010). Madlen Kurabiyeleri. *Akıl Defteri*, 1:1, Şubat, 41.
- Begic, H. N. (2017). *Türk Keçecilik Sanatı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Dalkıran, Ö. (2018). *Aş Kuşağının Davranışları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Erden, N.S. (2017). Yeni Nesillere Yeni Öğretim Yöntemleri: Z Kuşağının Öğrenme Stilleri ve Yükseköğrenim İçin Öneriler. *JAVS/International Journal of Academic Value Studies*, 3(12), 249-257.
- Göktaş, P. (2016). Y Kuşağının İletişim Sorunlarının Analizi ve Çözüm Önerileri: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksek Okulu Örneği. *eKıad/ Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3 (11), 32-50.
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ce6dd3f000632.68201654
- Kana, F., Yağmur, Y., Elkıran, Y.M. (2017). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Dünyalarının Günlük Hayatlarına Yansımaları Üzerine Bir Durum Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21, 59-71.

- Karahisar, T. (2013). Dijital Nesil, Dijital İletişim ve Dijitalleşen (!) Türkçe. *Online Academic Journal of Information Technology*, Summer/Yaz, 4 (12), 71- 82.
- Kersten, D. (2002). Today s Generations Face New Communication Gaps. http://usatoday.com/money/jobcenter/workplace/communication/2002-11-15-communication-gaps_x.htm (Erişim tarihi: 01.12.2015).
- Kuran, E. (2013). Açılın Y ler Geliyor. http://evrimkuran.com/yazilarim/acilin_y039ler_geliyor (Erişim tarihi: 18.07.2014).
- Lagree, J. C. (1991). G n rations!. Les Annales de Vaucresson'dan, Latif, H., Serbest, S., (2014). "Türkiye'de 2000 Kuşağı ve 2000 Kuşağının İş ve Çalışma Anlayışı", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 136.
- Maden, P. (2010). *Kahramanmaraş ve Ankara Merkezli Geleneksel Ağaç Oymacılığı Sanatı ve Geleneğin Ustaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Maden Karataş, P. (2017). İnsanlar İkiye Ayrılır: Meslek Folkloru Bağlamında Doktorluk. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Mannheim, K. (1998). *Collected Works of Karl Mannheim*, 5. New York: Routledge.
- Martin, C. A. (2005). From high maintenance to high productivity. what managers need to know about generation y. *Industrial and Commercial Training*. 37(1), 39-44.
- Özdemir, N. (2005). Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü. Ankara: Akçağ Yay.
- Özdemir, N. (2017). 4. Sanayi Devrimi ve Gelenek Kültürü. *9.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ordu, 20- 24 Kasım 2017.
- Özdemir, N. (2018). Kültür Değişmeleri ve Teknoloji. *Erol Güngör Sempozyumu*, Ahi Evran Üniversitesi- Kırşehir Belediyesi, Kırşehir 27 Nisan 2018.
- Özdemir, N. (2019). Elektronik Kültür Bağlamında Kültür Aktarımı ve Nesillerarasılık. *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Çalıştayı*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 15-16 Nisan 2019, Aydın.
- Özdemir Karabay, P., Kütük, N. (2016). Z Kuşağı. Alanya Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM), e-Bülten, Mayıs 2016.
- Raines, C. (2002). Managing Millennials, Excerpt from Connecting Generations: TheSourcebook. Çevrimiçi. <http://icanstilldothat.org/upcoming-events/reversementoring/managing-millennials-by-claire-raines/>. (Erişim tarihi: 19.07.2014).
- Reeves, T. C., E. Oh. (2008). Generational Differences, *Handbook of Research on Educational Communications and Technology*, 295-303.
- Saymaz, İ. (2004). "Liseli Olmak Zor Zanaat", <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=115854>. (Erişim tarihi: 18.07.2014).
- Senbir, H. (2004). Z Son İnsan mı?. İstanbul: O Kitaplar.
- Seymen, A.F. (2017). Y ve Z Kuşak İnsanı Özelliklerinin Millî Eğitim Bakanlığı 2014-2019 Stratejik Programı ve TÜBİTAK Vizyon 2023 Öngörülerini İlişkilendirilmesi. *Kent Akademisi / Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 10 (4), 467- 489.
- Tarhan, U. (2017). *T-İnsan* (2. bs). İstanbul: Ceres Yayınları.
- Taş, H.Y., Demirdöğmez, M., Küçüköğlü, M. (2017). Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Etkileri. *Opus/ Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), 1031-1048.
- The National Oceanographic and Atmospheric Association Office of Diversity (2006). *Tips to Improve the Interaction Among the Generations: Traditionalists, Boomers, X'ers and Nexters*. çevrimiçi, <http://biz.colostate.edu/mti/tips/pages/InteractionAmongTheGenerations.aspx>, (Erişim tarihi: 18.07.2014)
- Tolbize, A. (2008). Generational differences in the workplace. *University of Minnesota Research and Training Center on Community Living*.
- Uz, O. (2013). Eyvah y kuşağı!. *İndigo Dergisi*, 95. <http://indigodergisi.com/2013/08/eyvah-y-kusagi/>. (Erişim tarihi: 01.06.2014).

